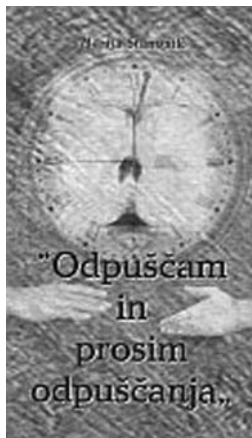

razvrednoteno. Prav tako ne prizanaša s posurovelim besednjakom rabljev. Roman namreč nagovarja bralca s svojo neposrednostjo ob soočenju s tragiko *ukradenega otroštva*, kot se glasi podnaslov romana. Ravno ukradeni otroštvo povzroči, da avtor že z enajstimi leti stopi dejansko v svet odraslih, kar v svoji pesnitvi Slovo od mladosti nakazuje tudi Prešeren s svojim verzom "Okusil zgodaj sem tvoj sad, spoznanje." Toda kljub bolečini, ki zaznamuje celoten potek zgodbe, se avtor ne prepušča samopomilovanju, pač pa se opre na *moč preživetja*, podobno kot Viktor Frankl, ki svojo grozljivo izkušnjo z nacističnim taboriščem opisuje v knjigi *Kljub vsemu rečem življenju DA*. Avtor pa se skozi zgodbo spopada z različnimi navidez drobnimi, a vendar še kako pomembnimi moralnimi dilemami, kajti v razmerah, v katerih je človekovo dostojanstvo popolnoma razvrednoteno, tudi žrtev v boju za preživetje začne izgubljati čut za moralnost. Samo sporočilo romana pa je predvsem metafizično – ne gre več za obsodbo zmagovalcev in oblastnikov, niti za maščevanje, pač pa za izraz bolečine tistih, ki v preteklih desetletjih niso smeli niti žalovati. Ta bolečina presega vsakršno ideološko opredelitev ter je predvsem krik po tisti človečnosti, ki so jo totalitarizmi 20. stoletja hoteli za vedno utišati.

Gašper Blažič

**Marija Stanonik:
Odpuščam in
prosim odpuščanja**
Ljubljana: Družina, 2007

Mar ne vemo, da trpljenje sili v osamo? Ali ni bolečina enega dela telesa, ki nas preplavi po celem telesu, znamenje prepada, ki nas loči od bolečine drugih? Ali je v trpljenju sploh kaj, kar omogoča stik, povezavo, odnos? Kdo bi šel za nasvet vprašat obsojenca, ki se opoteka po poti proti Kalvariji?

Na to ozadje me opozarja knjiga slavistke in etnologinje dr. Marije Stanonik *Odpuščam in prosim odpuščanja*. Zdi se, kakor da že naslov, zapisan v sedanjiku in v prvi osebi ednine, nakazuje na to, da je tema aktualna, in nagovarja bralca, naj ostane pozoren tudi na svojo osebno hojo in na svoj način odpuščanja.

V prvem delu poljuden in zelo berljiv teološki razmislek o odpuščanju in spravi, izluščen iz filozofske teologije Antona Streisa, predstavi ključne pojme, kot so človekovo dostojanstvo, smi-

sel življenja, angažiranost, svoboda, morala, etika odgovornosti, vprašanje zla. Kot zgledi za vse čase sledijo številni odlomki motivov odpuščanja in sprave v antiki, v Svetem pismu in v slovenski literarni klasiki od Brizinskih spomenikov do Kocbeka. Ta poglavja so mala antologija avtorjev, ki so se posvečali tej temi. Prek poslovilnih pisem talcev iz zapora, napisanih iz najbolj notranje globine v trenutkih pred smrtjo, in prek pesnjenja slovenskih beguncev po letu 1945 ter različnih drugih priložnostnih spisov se sooča s težo narodne in človeške razdvojenosti med drugo svetovno vojno in po njej. Teža tega časa še bremeni slovenski kolektivni spomin.

Bomo kdaj znali ali zmogli razbirati resnico iz njihove zapuščine, iz Kocbekove morda? Bo spregovorila umetnost? Bomo začutili poezijo, ker je groza resnice prekruta? Pomenljivo je, da odpuščanje v pismih talcev njihovim domačim ne vzklika zmagoslavno "odpuščam ti", ne pozna takšne samovšečnosti. V istih pismih hkrati beremo namreč tudi njihove prošnje za odpuščanje. To ključno izpoved povzame naslov knjige.

Avtoričin pristop k tematiki ni političen, odloča človečnost: "*Zmeraj znova me prevzame izredno spoštovanje do tistih, ki zmorejo pogledati čez se in videti bolečino drugih. Enako zadoščenje doživim v primerih, ko je kdo pripravljen priznati človečnost drugemu, ne glede na njegove usodne formalne razločke.*"

Krščanski navdih je močan. Po krščanskem gledanju je to edina pot k miru. Odpira horizont, v katerem človek, odkrit pred samim seboj v tem, kar je, more ugledati sebe kot tistega, ki je vreden odpuščanja in kot tistega, kateremu je že odpuščeno, da bi tako tudi sam postal zmožen odpustiti. "Studentence močnih, čistih sem željan, // In spet sem vitki vrč za božjo kri, / Gospod, podaril si mi odpuščanje!" Tako, na primer, v sonetnem vencu vzhičeno doživlja osvobajajočo odrešenost pred Bogom na osebni ravni France Balantič. Celo daleč od domovine, v Indiji, pa sanja slovensko spravo pesnik Jože Cukale: "Če po Presernu sreča kriva / prignala naju je do Roga, / pomisliva zdaj, posediva, / kot nama On si odpustiva! In vstal bo red, ves drug, ves nov."

Odpuščam in prosim odpuščanja Marije Stanonik postavlja pomembno vprašanje o nedvomno najbolj temni niansi človeka sredi sveta, o uničevalnosti terorja, ki seže pod vsako ideološko zgradbo. To je vprašanje o človeku, ki si je ustvaril svet, v katerem ne bo mogel preživeti kot človek. Še več, postavlja mi vprašanje, če zmorem odpustiti, se pravi, povrniti ali ne nehati verovati v človeško dostojanstvo tistega ali tistih, ki so ranili, prizadeli, izdali.

Avtorica je knjigo posvetila pokojnemu ljubljanskemu nadškofu in slovenskemu metropolitu Alojziju Šuštarju.

Darinka Slanovec

Jean-Paul Sartre:
Oris teorije čustev
Ljubljana: Študentska
založba (Zbirka Claritas),
2007, 70 str.

Sartrova kratka knjižica *Oris teorije čustev* (1939) je poskus oz. začet fenomenološke psihologije čustev. Gre za zgodnejše Sartrovo delo, ki pa v mnogočem napoveduje misli iz njegove slovite knjige *Bit in nič* (1943) in predstavlja tudi zelo dober uvod vanjo. S knjigo *Oris teorije čustev* je Sartre ponudil temeljno kritiko do tedaj razvitih teorij čustev in hkrati ponudil nov, zanimiv in ploden pristop k razlagi in razumevanju čustev. Osrednje teze njegovega predloga lahko strnemo v naslednje trditve. Čustva so na svet naperjeni doživljaji in so naši strateški načini, kako se spopadamo s težavami oz. preprekami v svetu. Čustva so magijska v smislu, da preko njih želimo oz. poskušamo spremeniti svet (npr. preko strahu ubežati nevarnosti oz. jo odda-

ljiti od sebe, preko žalosti navidezno sploščiti svet naših možnosti ter se umakniti vase) in če nam to ne uspe, na koncu spremenimo sami sebe.

V knjigi Sartre razume fenomenološko psihologijo čustev kot teorijo, ki želi obravnavati čustva celostno oz. v njihovi polnosti. Zato že v uvodnem sestavku naslovljenem *Psihologija, fenomenologija in fenomenološka psihologija* poda temeljno kritiko psihologije svojega časa. Psihologija kot znanost želi izhajati iz izkušnje in pri proučevanju svojega predmeta oz. pojma tega predmeta le-tega ne želi opredeliti ali razumeti vnaprej, temveč šele naknadno, ko je znan njen nabor ugotovljenih dejstev o tem predmetu. Toda vsaka takšna dejstva so za Sartra nebitvena oz. naključna, kajti med njimi ni nobene zveze. Bistvo pa je "nemogoče doseči s kopičenjem nebitvenega". Enaka kritika velja psihologiji tudi pri preučevanju čustev. Čustva se bodo tako psihologu najprej kazala kot neka nova vrsta duševnih doživljajev, o kateri ga mora sedaj poučiti izkušnja. Pri čustvih bo npr. oddelil opazovane telesne odzive, vedenja in stanja zavesti, ter poskušal dognati zakonitosti med njimi. Lahko npr. misli postavi pred čustva, lahko čustva razume kot nekaj, kar sledi telesnemu odzivu oz. stanju ipd. Pri tem pa si bo zastrl pogled na bistvena vprašanja glede narave čustev in, širše, glede narave